

Uwagi Koalicji Ratujmy Rzeki składane w ramach konsultacji projektu nowej strategii środowiskowej: Polityki ekologicznej państwa 2030

Opracowanie

dr hab. Zbigniew Karaczun

dr Andrzej Kassenberg

Piotr Nieznański, Fundacja WWF Polska

Izabela Zygmunt, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Konsultacja: dr inż. Marta Majka Wiśniewska

Kontakt: Ewa Les, Koordynator Koalicji

evvales@gmail.com, koalicja@ratujmyrzeki.org.pl

[Www.ratujmyrzeki.org.pl](http://www.ratujmyrzeki.org.pl)

30 września 2018 r.

Uwagi Koalicji Ratujmy Rzeki składane w ramach konsultacji projektu nowej strategii środowiskowej: Polityki ekologicznej państwa 2030

Uwagi wprowadzające

1. Z zadowoleniem należy przyjąć decyzję o rozdzieleniu polityki ekologicznej i polityki energetycznej i przygotowanie polityki ekologicznej państwa jako osobnego dokumentu definiującego strategię i politykę Państwa w odniesieniu do środowiska przyrodniczego, jego jakości, wykorzystania i ochrony. Wynika to nie tylko stąd, że jakość środowiska jest istotnym elementem decydującym o możliwości rozwoju gospodarczego czy stąd, że polityka ekologiczna jest integralną częścią polityki Unii Europejskiej, a jej wdrażanie jest obowiązkiem władz publicznych. Główną przyczyną jest to, że decyduje ona o jakości życia Polaków i Polek oraz bezpieczeństwie i możliwości rozwoju przyszłych pokoleń. Zawężenie polityki ekologicznej do zagadnień powiązanych z energetyką powodowało, że z horyzontu niezbędnych działań zniknęło (lub było traktowanych jako mniej istotne) wiele ważnych kwestii, takich jak np. oddziaływanie transportu na środowisko, gospodarka komunalna, ochrona przyrody i różnorodności biologicznej). Ujęcie polityki ekologicznej w jednym dokumencie eliminuje to zagrożenie. Warto podkreślić jest zawarcie w dokumencie takich zagadnień jak:
 - a. uzupełnienie sieci parków narodowych i rezerwatów;
 - b. zwalczanie przestępczości przeciwko środowisku;

- c. promowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji;
- d. bardziej efektywne wykorzystania zasobów;

Słusznym jest wprowadzenie do dokumentu zasady „*Wielu negatywnym zjawiskom w środowisku można zapobiec lub zmniejszyć ich niepożądane oddziaływanie, jeżeli odpowiednio wcześniej zostanie wykorzystana „zasada przezorności”*”. *Kierować się nią powinny wszystkie podmioty mające wpływ na stan środowiska, jak też interesariusze procedur środowiskowych.*” Niestety wydaje się, że jest ona jedynie deklaracją werbalną, gdyż w wielu zapisach PEP 2030 (a także w innych dokumentach strategicznych) postulowane podejście do ochrony środowiska nie jest stosowane.

2. Opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Środowiska projekt polityki ekologicznej państwa 2030 (PEP 2030) nie jest kompletnym dokumentem. W kilku miejscach Autorzy wskazują, że powinien on zostać uzupełniony przez inne podmioty (np. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi), brak jest także niektórych jego części (np. treści rozdziału Ramy Finansowe). Dlatego też pełna ocena projektu PEP 2030 nie jest na obecnym etapie możliwa. Dotyczy to także Prognozy oddziaływania PEP 2030 na środowisko – ze względu na niekompletność projektu ocenianego dokumentu, także prognoza nie jest kompletna. Jest to istotna wada formalna projektu PEP 2030 przedstawionego do konsultacji społecznych. Dlatego przedłożenie dokumentu do konsultacji społecznych nie może być traktowane jako formalne jej wypełnienie, jego publikację traktować należy raczej jako uzyskanie wstępnej opinii zainteresowanych osób i instytucji. Dopiero pełny dokument i wykonana dla niego prognoza oddziaływania na środowisko mogą stanowić formalne wypełnienie partycypacji społecznej. W szczególności bardzo ważnym jest określenie strony finansowej projektu PEP. Na ile oszacowany został koszt poszczególnych kierunków interwencji, działań i projektów strategicznych? Gdzie będzie źródło finansowania? Na ile będą zaangażowane środki UE? Na te i podobne pytania projekt ocenianego dokumentu obecnie nie odpowiada.
3. Stwierdzenie w PEP 2030 o stopniowym wyczerpywaniu się dotychczasowych źródeł finansowania ochrony środowiska przy jednoczesnej konieczności dalszego finansowego wspierania inwestycji w tym zakresie wskazuje na potrzebę dalszego udoskonalania obecnego systemu finansowania. To słuszne stwierdzenie nie znalazło

żadnego odbicia w ocenianym dokumencie. Biorąc pod uwagę dotychczasowe, wstępne ustalenia, tylko na zagadnienia dotyczące klimatu Polska w okresie 2021-2027 powinna z funduszy UE wydać 70 mld zł. Czy przewiduje się wykorzystanie wpływów z aukcji uprawnień do emisji gazów cieplarnianych, które bezpośrednio zasilają budżet państwa, powinny wspierać bezpośrednio wdrażanie polityki ekologicznej w części ochrona klimatu i adaptacja do jego zmiany (w chwili obecnej pieniądze te stanowią dochód budżetu bez wskazania kierunków ich wydatkowania)? Szacuje się, że ich skala w okresie 2021 – 2023 może wynieść 50-100 mld zł. Na ile będą zaangażowane w realizację PEP środki krajowe, a przede wszystkim fundusze ekologiczne?

4. Zagadnienia poruszone w dokumencie wydają się adekwatne zarówno w odniesieniu do problemów występujących w Polsce, jak i priorytetów ochrony środowiska w ujęciu globalnym i wynikającym z polityki Unii Europejskiej. Pozytywne jest dostrzeżenie znaczenia jakości środowiska dla jakości życia mieszkańców Polski – zarówno obecnych jak i przyszłych pokoleń.
5. Brak w ocenianym projekcie dokumentu odniesienia się do bardzo poważnych potencjalnych zagrożeń, które już są i mogą wystąpić w okresie obowiązywania PEP. Dotyczy to:
 - a. Utrzymania struktury węglowej energetyki z przyjętym przez rząd programami rozwoju górnictwa węgla kamiennego (70-71 mln ton w roku 2030 czyli tyle ile teraz) i górnictwa węgla brunatnego (50 mln ton w roku 2030 czyli tylko o 10 mln ton mniej niż obecnie). Oznacza to pogłębianie degradacji środowiska związanych z istniejącymi kopalniami oraz negatywne skutki uruchomienia nowych (zwłaszcza odkrywek węgla brunatnego). W konsekwencji wg. Forum Energii udział węgla produkcji energii może wynieść 78% w roku 2030 i 63% w roku 2050. Ten kierunek jest niezgodny z Porozumieniem w Paryżu i polityką energetyczno-klimatyczną UE i w oczywisty sposób nie pozwoli Polsce wywiązać się z celów redukcji emisji gazów cieplarnianych.
 - b. Planowanej rozbudowy dróg wodnych Wisły i Odry, co wiąże się z poważnym negatywnym oddziaływaniem na ekosystemy występujące w ich dolinach w części objęte europejskim systemem ochronnym Natura 2000.

- c. Zamiaru przekopania Mierzei Wiślanej, co może zagrozić spójności systemu ekologicznego Mierzei Wiślanej i Zalewu Wiślanego w tym obszarom Natura 2000.
 - d. Budowy nowego lotniska jako *hubu* europejskiego w Centralnej Polsce, który w istotny sposób spowoduje nie tylko istotną zmianę w użytkowaniu terenów i przesiedlanie ludności ale także przyczyni się do szybkiego wzrostu ruchu lotniczego a zatem wzrostu emisji gazów cieplarnianych.
 - e. Rozważanej budowy elektrowni jądrowej czy dużych farm wiatrowych na morzu, które będą stanowić całkowite nowe obiekty z punktu widzenia ochrony środowiska. PEP powinno to dostrzec i określić jak powinniśmy być do tego przygotowani.
 - f. Programu rozwoju elektromobilności, który z jednej strony będzie miał korzystny wpływ na jakość powietrza w miastach a z drugiej niesie za sobą nowe zagrożenia w postaci konieczności utylizacji lub zagospodarowani zużytych baterii, pojazdów.
6. Wątpliwości budzi punkt wyjścia PEP 2030. Autorzy piszą, że przy określaniu celów uznali nadrzędność celów i wyzwań rozwojowych, a cele PEP określili uwzględniając najważniejsze wyzwania rozwojowe zidentyfikowane w SOR (dodatkowo prognozy trendów zachodzących w środowisku przyrodniczym Polski i presji wywieranej na jej stan i pogłębioną diagnozę opracowaną dla każdego z obszarów tematycznych wchodzących w zakres PEP). Oznacza to służebną a nie równoważną (istota zrównoważonego rozwoju) funkcję PEP wobec planowanych programów rozwoju społeczno - gospodarczego, czego konsekwencją będzie degradacja zasobów przyrodniczych kraju, a pośrednio - pogorszenie jakości życia mieszkańców Polski, a także obniżenie wiarygodności Polski wobec rozwiązywania globalnych problemów środowiskowych świata. Tak sformułowane cele są w sprzeczności w stosunku do innego zapisu w dokumencie „*Żadna z form działalności człowieka nie może powodować trwałego pogarszania stanu zasobów przyrodniczych*”. Jednak ta zasada nie znalazła odbicia w dokumencie. Jednocześnie przyjęcie tego podstawowego założenia o służebnej roli wobec gospodarki społeczeństwa spowodowało, że wśród celów szczegółowych i horyzontalnych brak odniesienia się do ochrony przyrody, usług ekosystemów czy różnorodności biologicznej. Przykładem takiej służebności jest zapis dotyczący surowcowej polityki kraju, która ma mieć nadrzędny charakter. W ocenie autorów niniejszego opracowania

punktem wyjścia PEP 2030 powinno być oszacowanie dostępnej przestrzeni ekologicznej Kraju, w ramach której mogą i powinny być wdrażane strategie rozwoju społeczno - gospodarczego. Zapewniłoby to, że nie zostaną przekroczone granice stabilności systemu przyrodniczego Polski i zapewni długoterminowe bezpieczeństwo ekologiczne obywateli naszego Kraju. Jednocześnie należałoby zderzyć z wymogami środowiskowymi (przedstawionymi w projekcie PEP 2030) zapisy w innych dokumentach planistycznych dotyczących zwłaszcza: strategii rozwoju jak np.: SOR, strategia rozwoju energetyki oraz programy rozwoju górnictwa węgla kamiennego i brunatnego, transportu, rolnictwa czy turystyki. Dzięki temu możliwe byłoby wychwycenie niezgodności, zgodności, czy synergizmu. Tam gdzie występowałyby niezgodności należałoby określić możliwości ich eliminacji lub ograniczenia a także kompensacji.

7. W dokumencie nie został opisany sposób przygotowania projektu dokumentu. Z informacji zamieszczonych w nim można się domyślać, że jego opracowanie - co należy przyjąć z uznaniem - poprzedzała ankieta skierowana do Urzędów Marszałkowskich. Brak jest jednak informacji, czy na etapie przygotowywania projektu prowadzone były konsultacje z zainteresowanymi interesariuszami (bussines, samorządy, organizacje pozarządowe itp.). Jest to o tyle istotne, że środowisko przyrodnicze jest dobrem ogólnonarodowym. Dlatego też obywatele powinni mieć możliwość wpływu na kierunki działań ochrony środowiska. Partycypacyjny proces przygotowania dokumentów strategicznych jest czymś innym, wprowadzającym dodatkowe wartości do życia społecznego i politycznego, niż poddanie ocenie wersji finalnej dokumentu. Co więcej dokumenty przygotowane w sposób partycypacyjny mają większą szansę na praktyczną ich realizację.

Uwagi ogólne

1. Oceniane dokumenty to materiał bardzo obszerny. Sam projekt PEP 2030 liczy 128 stron, podobnie diagnoza to 125 stron, analiza SWOT - 40 stron, projekty strategiczne (załączniki 3.1 - 3.9) to kolejne kilkadziesiąt stron. Tak szerokie opracowanie - które ma być dokumentem operacyjnym - utrudnia jego wykorzystywanie w praktyce podejmowania decyzji politycznych i strategicznych. Brak jest zwięzłej syntezy dokumentu oraz streszczenia w języku nietechnicznym.

2. Diagnoza zawarta jest w załączniku 2, a jej synteza przedstawiona w rozdziale 3 projektu PEP 2030. Opis przedstawiony w załączniku 2 obejmuje w zasadzie wszystkie najważniejsze zagadnienia ochrony środowiska w Polsce. Słabością tego opracowania jest jego statyczny charakter - opracowanie to ma charakter dokumentów opracowywanych przez Inspekcję Ochrony Środowiska opisujących bieżący stan środowiska w Polsce. Jednocześnie jest mało skonkretyzowany - brak jest m.in. oceny przyczyn obecnego stanu, nie odpowiedziano na pytanie jaka była skuteczność dotychczasowych działań i syntezy - co z tego wynika dla dokumentu PEP. Choć w kilku przypadkach Autorzy próbują wskazywać trendy zachodzące w środowisku oraz w presji na jego stan (np. wskazując na wzrost ilości samochodów zarejestrowanych w naszym kraju) nie podjęli próby hierarchizacji ważności tych trendów - zwłaszcza tych odnoszących się do zmiany presji na jakość środowiska, a w konsekwencji na zdrowie. Brak jest próby syntezy diagnozy i zidentyfikowanych trendów, która pozwoliłaby na ich kategoryzację - wybór trendów pozytywnych (z punktu widzenia jakości środowiska i celów PEP), które powinny być wzmacniane poprzez instrumenty interwencji polityki ekologicznej oraz tych, które są negatywne i które należy zatrzymać i odwrócić.
3. Jako działanie pozytywne należy uznać podjęcie próby oceny efektów wdrażania strategii „Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko” (BEiŚ) przyjętej przez Rząd RP w kwietniu 2014 roku (rozdział 4 projektu PEP 2030 Autorzy). Analiza skuteczności i efektywności wdrażania celów dotychczasowej polityki ekologicznej powinna być bowiem punktem wyjścia dla opracowania programów wykonawczych i wyboru celów i priorytetów przyszłej polityki. Niestety w swojej pracy Autorzy projektu PEP 2030 ograniczyli się jedynie do analizy, czy zostały osiągnięte założone wskaźniki ilościowe BEiŚ, a na 15 zrealizowano (albo ma być zrealizowane) tylko 5 . Nawet tam, gdzie cele te nie zostały zrealizowane brak jest analizy przyczyn, dlaczego nie udało się ich osiągnąć. Dlaczego tak się stało, czy zostały one źle zapisane, czy nie nadano im właściwego priorytetu, czy nie zapewniono wystarczających środków finansowych do ich realizacji czy system instytucji ochrony środowiska w Polsce okazał niewydolny w tych kwestiach. Nie wskazuje się także dodatkowych działań (ani oceny czy działania takie są niezbędne) jakie będą podjęte (lub też powinny być podjęte), aby cele te osiągnąć. Brak jest także oceny instrumentów dotychczasowej polityki ekologicznej, oceny ich skuteczności i efektywności. Autorzy PEP 2030 nie dokonali także oceny skuteczności istniejącego systemu zarządzania ochroną środowiska. To istotna

wada projektu PEP 2030 bowiem jednym z jego priorytetów jest stworzenie nowego, efektywnego systemu zarządzania ochroną środowiska w Polsce. Brak analizy obecnego systemu, brak wskazania jego wad i niedoskonałości powoduje nie tylko obawy co do skuteczności nowo tworzonego systemu, ale także budzi wątpliwość co do celowości dokonywania zmian w istniejącym obecnie systemie.

4. W pewnym uproszczeniu można przyjąć, że cele PEP 2030 opisane są w 3 rozdziałach: Priorytety PEP 2030, Cele PEP oraz wskaźniki realizacji celów PEP (cele znajdziemy także w rozdziale 8 – kierunki interwencji PEP), przy czym tylko te ostatnie opisane zostały ilościowo (przy czym nie wszystkich – wartość docelowa części z nich (np. zmiana stosunku liczby jednolitych części wód powierzchniowych o dobrym stanie do ogólnej liczby jednolitych części wód) opisana jest jedynie jako „poprawa stanu”, przy innych wskaźnikach brak wartości docelowej w roku 2030 (np. poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia i recyklingu papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła z odpadów komunalnych), czy też nie podano wartości docelowych zarówno dla roku 2030 jak i dla 2020 (np. stopień redukcji rocznego odpływu wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzania opadów atmosferycznych w granicach administracyjnych miast). Brak celów ilościowych należy uznać za istotną słabość PEP 2030.
5. Celem głównym PEP 2030 (str. 55) jest *Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców (SOR)*. Zgodnie z zapisami dokumentu jego realizacja będzie wspierana przez 3 cele szczegółowe i dwa cele horyzontalne. Ich wdrażaniu będzie służyć realizacja priorytetów PEP opisanych w rozdziale 2 (priorytety) i działania opisane w rozdziałach: 8 (kierunki interwencji) i 9 (działania i zadania). Niestety wszystkie cele i priorytety opisane są w sposób bardzo ogólny, bez próby ich hierarchizacji i wskazania docelowych wartości poprawy jakości środowiska, które powinno zostać osiągnięte. W tym kontekście podanie wartości docelowej wskaźników realizacji celów PEP jest niewystarczające, bowiem zaproponowane wskaźniki nie obejmują całokształtu problematyki PEP i nie odnoszą się do wszystkich wskazanych w dokumencie priorytetów (np. wskaźniki celu *Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska* dotyczą wyłącznie gospodarki leśnej (2 wskaźniki) i po 1 wskaźniku dotyczącym obszarów Natura 2000, poziomu recyklingu wybranych surowców wtórnych oraz liczby zweryfikowanych krajowych technologii pro-

środowiskowych (str. 57). Wskaźniki te nie są w pełni powiązane z priorytetami PEP, ani z kierunkami interwencji, w ramach których są m.in. zapisane takie kierunki jak zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego w tym ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej, rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym, czy też zarządzanie zasobami geologicznymi i upowszechnianie technik BAT. Słabością priorytetów i celów jest także brak hierarchii ich ważności i pilności. Wobec dużej ilości wyzwań ekologicznych przed którymi nadal stoi Polska oczywiste jest, że nie da się równocześnie zapewnić osiągnięcia wszystkich celów i priorytetów PEP. Powinny być one w związku z tym podzielone na te, które uznaje się za najbardziej pilne (np. ze względu na wpływ na zdrowie Polaków lub też możliwość doprowadzenia do nieodwracalnych zmian w systemie przyrodniczym Kraju), a których realizacja jest mniej pilna.

6. Bardzo interesująca, i zasługująca na pozytywną ocenę, jest próba regionalizacji celów i priorytetów PEP zaprezentowana w rozdziale 5. Powinna ona pozwolić na dostosowywanie działań podejmowanych w poszczególnych regionach Polski do najważniejszych, występujących w nich problemów. Tym niemniej należy pamiętać, że PEP 2030 jest dokumentem strategicznym odnoszącym się do poziomu całego państwa, a nie poszczególnych województw, i którego instrumenty będą miały raczej charakter horyzontalny (tj. obowiązujący na terenie całego Państwa) a nie wybiórczy.
7. System realizacji PEP 2030 opisano w rozdziale 12. Opis ten jest jednak zbyt ogólny i nie pozwala na ocenę, czy będzie możliwe osiągnięcie założonych w dokumencie celów. Brak jest m.in. wskazania nowych instrumentów, które Rząd będzie chciał wprowadzić, aby osiągać cele PEP 2030, form współpracy jakie administracja rządowa będzie stosowała w kontaktach z głównymi interesariuszami polityki ekologicznej, analizy struktury zarządzania ochroną środowiska, która zostanie utworzona, aby zapewnić sprawne wdrażanie celów PEP.
8. Jak już wspomniano wcześniej brak jest w projekcie PEP 2030 rozdziału Ramy finansowe (rozd. 13) oraz nie ma podrozdziału powiązanie PEP 2030 z innymi horyzontalnymi, zintegrowanymi strategiami rozwoju (w rozdz. 12). Uniemożliwia to ocenę miejsca polityki ekologicznej w strategii zarządzania Państwem oraz hierarchii celów tej polityki wobec celów polityki gospodarczej i politycznej. Ponieważ Autorzy PEP 2030 podkreślają, że stawia ona w centrum interesy człowieka, a jej cele są podporządkowane celom gospodarczym SOR można domniemywać,

że PEP 2030 będzie miało rolę służebną wobec strategii gospodarczych. Oznacza to, że jakość środowiska przyrodniczego w Polsce podlegać będzie dalszej degradacji.

9. Szczególnie istotną wadą dokumentu jest kompletna negacja potrzeby znaczącej redukcji gazów cieplarnianych z energetyki i przemysłów (hutniczy, cementowy czy chemiczny). Wskazuje to na zamierzony unik w stosunku do najpoważniejszego na świecie zagrożenia cywilizacyjnego jakim jest zmiana klimatu, które stanowi przedmiot umów międzynarodowych jak Porozumienie z Paryża oraz polityki klimatycznej UE. Świadczy o tym następujący zapis *„Polska posiada duży potencjał w ograniczaniu koncentracji GC w powietrzu poprzez m.in.: wykorzystanie potencjału lasów, rozwój budownictwa drewnianego w roli magazynu CO₂, wykorzystanie biomasy leśnej i rolnej dla produkcji energii z OZE w dedykowanych instalacjach, uwzględnienie potencjału hydroenergetycznego oraz polskich zasobów geotermalnych, zachowanie i odbudowę terenów podmokłych, sekwestrację węgla w glebie”*. Nie ma tu ani słowa o redukcji emisji gazów cieplarnianych z ich podstawowych źródeł jakim jest energetyka, przemysł i transport. Sytuacja w zakresie handlu uprawnieniami do emisji dynamicznie się zmienia cena uprawnienia obecnie przekracza 20 euro i może rosnąć dalej. Ma to kluczowe znaczenie dla produkcji energii elektrycznej i ciepła jak i funkcjonowania przemysłów energochłonnych i emitujących gazy cieplarniane. Nie ma odniesienia do tego instrumentu ochrony klimatu jak i konsekwencji dla Polski zarówno co do działań ograniczających emisje jak i gromadzenia środków w wyniku aukcji uprawnień, które mogłyby zasilić fundusze ekologiczne. Zaproponowany wskaźnik dynamiki emisji gazów cieplarnianych w stosunku do roku 1990 o 23% na rok 2030 kiedy wskaźnik ogólnoeuropejski wynosi 40% a aby wypełnić zobowiązania z Paryża powinien on wynosić co najmniej 55%. Nie posługuje się w dokumencie oceną zmian w emisji gazów cieplarnianych, co najlepiej obrazuje skalę podjętych zobowiązań. Można na podstawie wskaźnika dynamik zmian oszacować spadek emisji o 9% w okresie 2016-2030 czyli z prawie 400 mln ton do jedynie 364 mln ton CO₂ ekw., a przyjmując cel UE powinna ona wynosić 285 mln tonCO₂, a najlepiej aby wypełnić zobowiązania z Paryża 215 mln tonCO₂. Jest to o tyle dziwne, że Autorzy projektu PEP 2030 wielokrotnie wskazują w dokumencie, że zmiana klimatu jest istotnym problemem i konieczne jest podejmowanie działań na rzecz jej powstrzymania.

10. Bardzo istotnym kierunkiem działań PEP 2030 powinno być wspieranie transformacji energetycznej zgodnie z trendem, który dominuje na świecie. Świadczą o tym m.in. poniższe fakty i prognozy:

- a. Fotowoltaika i wiatr są tańsze niż nowe duże elektrownie na węgiel i gaz.
- b. Do 2050 r. technologia wiatrowa i słoneczna zapewnia prawie 50% energii elektrycznej na świecie.
- c. Do 2050 r. energia odnawialna dostarczać będzie 87% energii elektrycznej w Europie (dominująca energetyki wiatrowej i słonecznej), 55% w USA, 62% w Chinach i 75% w Indiach.
- d. W Europie tanie odnawialne źródła energii, elastyczny popyt i baterie zintegrowane będą zmienić system energetyczny z paliw kopalnych i jądrowych na oparty o energetykę odnawialną, prowadząc do bezemisyjnej energetyki.
- e. Tylko 29% światowej produkcji energii elektrycznej będzie pochodzić ze spalania paliw kopalnych, z 63% obecnie.
- f. Do 2050 roku koszt przeciętnej elektrowni fotowoltaicznej spadną o 71%.
- g. Energia wiatrowa również staje się coraz tańsza i spodziewany się spadek o 58% do 2050 roku.
- h. Przewidywany spadek w okresie 2017 - 2020 kosztów magazynów energii to 66%.

Negowanie tego kierunku skazuje Polskę na trwanie w przestarzałe węglowej strukturze. Górnictwo węgla, wraz z energetyką na nim opartą, stanowią znaczny ciężar dla budżetu państwa (ze względu na dotacje), a ponadto wysoce negatywnie wpływają na społeczeństwo (zdrowie) oraz środowisko (koszty zewnętrzne). W latach 1990-2016 jawne oraz ukryte subsydia osiągnęły wartość ok. 230 mld zł. Ważnym elementem są także koszty zewnętrzne. Szacuje się, że w przypadku elektroenergetyki opartej na węglu w tym samym okresie wynosiły one 0,8-2,6 bln zł (to m.in. koszty degradacji zasobów przyrodniczych - czego niestety, w projekcie PEP 2030 nie dostrzeżono). Łącznie dotacje oraz koszty zewnętrzne obciążały przez te 27 lat każdego mieszkańca naszego kraju kwotą ponad 1900 zł rocznie. Dokument PEP kompletnie ignoruje te fakty jak i trendy światowe. W ogóle kwestia dotacji anty środowiskowych i kosztów zewnętrznych nie występuje w całym opracowaniu.

10. Zapis „*Wspierane będą m.in. inwestycje związane ze wzrostem produkcji energii ze źródeł odnawialnych, ze szczególnym uwzględnieniem źródeł stabilnych, takich jak: ciepłownie geotermalne, pompy ciepła, biogazownie i małe elektrownie wodne. Należy też mieć na uwadze rozwój technologii magazynowania energii elektrycznej, jak też hybrydowe instalacje OZE. Polska posiada ponadto duży potencjał w ograniczaniu koncentracji CO₂ w atmosferze poprzez m.in. intensyfikację działań zmierzających do magazynowania węgla w produktach z drewna i rozwój energooszczędnego budownictwa drewnianego.*” wyraźnie pokazuje oderwanie od tego co w zakresie ochrony klimatu i transformacji dzieje się na świecie. Koncepcja leśnych kompleksów węglowych jak i magazynowanie węgla w produktach z drewna czy w glebie ma charakter uzupełniający i nietrwały, a przewidywana skala pochłaniania (ok. 32 mln ton dwutlenku węgla rocznie), zdecydowanie zawyżona (dla zmagazynowania 1 mln CO₂ w warunkach Polskich niezbędne jest około 210 – 270 tys. ha lasów). Wątpliwa jest też trwałość zmagazynowanego w ten sposób węgla. Przykładowe w wyniku huraganu w sierpniu 2017 roku wg Lasów Państwowych straty w drewnie wyniosły 8,2 mln m³, co stanowi ponad 20% pozyskanego rocznie drewna. Można wstępnie szacować, że jest to strata ok. 1 mln ton CO₂ w jego sekwestracji nie licząc gnicia i spalania.
11. Zagadnienie ograniczenia emisji gazów cieplarnianych z sektorów nie objętych ETS zostało szerzej i poważniej potraktowane niż emisji z sektorów objętych ETS. Ważnym jest dokonanie oceny potencjału redukcyjnego tych sektorów. Wydaje się, że jest już za późno gdyż działania trzeba podejmować szeroko już teraz. Dotyczy to m.in.: transportu, gospodarki odpadami, budynków i budownictwa, rolnictwa oraz leśnictwa.
12. Jednym z kluczowych narzędzi ochrony środowiska jest planowanie przestrzenne. Odnosi się ono zarówno do terenów wiejskich jak i zurbanizowanych. Występująca wyjątkowa słabość planowania przestrzennego powoduje powstawanie wielu zagrożeń środowiskowych jak choćby rozlewanie się miast, wzmacnianie tworzenia się w dużych miastach wyspy ciepła, brak należytej ochrony przyrody w tym różnorodności biologicznej i usług ekologicznych. W dokumencie w zasadzie nie dostrzega się powstawania zagrożeń wynikających ze słabości planowania przestrzennego. Nie ma też propozycji znaczącego wzmocnienia tego instrumentu. Oznacza, że nadal będzie pogłębiał się chaos przestrzenny, powodujący pogorszenia stanu środowiska oraz jakości życia ludzi.

13. Kluczową rolę obecnie a jeszcze bardziej w przyszłości odgrywają i będą odgrywać miasta, co jest podkreślane w wielu dokumentach międzynarodowych jak choćby Agenda 2030. Brak całościowego spojrzenia i określenia jaką rolę w realizacji PEP mogłyby pełnić miasta. Problematyce miejskiej powinien być poświęcony oddzielny rozdział.
11. Dokument nie odnosi się do wszystkich istotnych porozumień międzynarodowych, którego stroną jest Polska w tym takich jak wymienione na stronie Ministerstwa Środowiska Konwencja wiedeńska o ochronie warstwy ozonowej czy Konwencja z Minamaty w sprawie rtęci.
12. Ważnym jest odniesienie się w wielu miejscach dokumentu do gospodarki o obiegu zamkniętym (GoZ). Zapis *„Ogromne możliwości, szczególnie w kontekście rozwoju obszarów niezurbanizowanych, stwarza odejście od linearnego modelu gospodarki na rzecz wdrożenia gospodarki o obiegu zamkniętym. Powyższe oznacza samowystarczalność terenów niezurbanizowanych, szczególnie pod kątem energetycznym poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, a także dbałość o to, aby materiały oraz surowce funkcjonowały w gospodarce jak najdłużej”* jest w pełni uzasadniony ale nie przekłada się to na konkretne zapisy interwencji gdyż GoZ w nich jest praktycznie zawężony do gospodarki odpadami, co oczywiście jest bardzo ważne, ale zdecydowanie niewystarczające! Natomiast inne zagadnienia związane z GoZ nie zostały dostrzeżone jako także istotne. Dotyczy to: trwałości i przedłużenia życia produktów, ich współdzielenia, drugiego życia produktów itp. W części odnoszącej się do polityki surowcowej nie widzi się, że poważnym źródłem surowców są aglomeracje miejskie w tym w szczególności górnośląska gdzie na hałdach zdeponowanych jest 0,5 mld ton odpadów przemysłowych.

Uwagi szczegółowe

Uwaga odnosi się do: Wybierz jedną z następujących odpowiedzi	Rodzaj uwagi: Wybierz jedną z następujących odpowiedzi	Strona: Każda odpowiedź musi być z przedziału 1 i 250	Treść zgłaszanej uwagi:	Propozycja nowego zapisu:	Uzasadnienie dla zgłaszanej uwagi:
PEP / załącznik 1 / załącznik 2 / załącznik 3/ załącznik 4 / prognoza OOS	redakcyjna / merytoryczna		max 2500 znaków	max 2500 znaków	max 2500 znaków
PEP	Merytoryczna	9	Uzupełnienie akapitu dot. planowania przestrzennego, które musi uwzględniać również kwestie zmniejszenia ryzyka powodziowego.	Kluczowa dla osiągnięcia celów polityki ekologicznej jest dodatkowo dbałość o kulturę współżycia ze środowiskiem na szczeblu samorządowym, zwłaszcza poprzez	Poprawa planowania przestrzennego jest kluczowym elementem osiągnięcia znaczącej poprawy w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym (ograniczenie ryzyka powodzi i zmniejszenie strat powodziowych).

				racjonalne planowanie zagospodarowania przestrzennego, które pomaga chronić ludność przed zanieczyszczeniami powietrza i hałasem, powodzią oraz przyrodę przed nadmierną presją.	
PEP	Merytoryczna	9	Poszerzenie zakresu ocenianych aspektów stanu środowiska, kluczowych dla zachowania i poprawy dobrostanu człowieka i polskiej przyrody.	Dlatego proces rozwoju będzie monitorowany za pomocą odpowiednich wskaźników umożliwiających ocenę takich aspektów jak: poprawa jakości wody i powietrza, ograniczenie wpływu na zmiany klimatu oraz stan zachowania i odbudowy pełnego składu gatunkowego rodzimej fauny i flory oraz usług świadczonych przez ekosystemy .	Zachowanie obecnego składu gatunku fauny i flory nie jest wystarczające, konieczne będzie podjęcie działań nakierowanych na restytucję utraconych gatunków, np. jesiotra atlantyckiego. Dla zapewnienia dobrostanu człowieka i polskiej przyrody nie wystarczy ochrona gatunków. Konieczne jest również zapewnienie i odtwarzania funkcjonalności ekosystemów i usług świadczonych przez ekosystemy (tzw. usług ekosystemowych, np. regulacyjnych, zaopatrzeniowych, kulturowych).
PEP	Merytoryczna	11	Uzupełnienie informacji o obowiązkach PGW Wody Polskie	Dlatego Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie” poprzez zarządzanie zlewniowe	Obowiązkiem PGW Wody Polskie jest nie tylko planowanie, ale również realizacja działań gwarantujących nie pogarszanie

			wynikających z wdrażania RDW	będzie realizować zadania w zakresie zachowania i poprawy stanu wód , bezpieczeństwa powodziowego oraz będzie wspierać gminy w zapewnieniu wody na potrzeby ludności i gospodarki.	i poprawę stanu wód powierzchniowych i podziemnych. Działania te obejmują między innymi podejmowanie renaturyzacji ekosystemów wodnych oraz wypracowanie, wdrażanie i monitorowanie dobrych praktyk zarządzania wodami powierzchniowymi i podziemnymi w taki sposób, aby łączyć kwestie zarządzania ryzykiem powodziowym i zaopatrzenia w wodę z koniecznością osiągnięcia dobrego stanu wód (wymóg Ramowej Dyrektywy Wodnej) i ograniczania spływu zanieczyszczeń do wód (w odniesieniu do azotanów – wymóg Dyrektywy Azotanowej)
PEP	Merytoryczna	15	Uzupełnienie treści akapitu o istotny czynnik ograniczający retencję zlewni lokalnych.	W tym kontekście problem stanowi zbyt mała retencja zlewni lokalnych, spowodowana między innymi wzrostem obszaru powierzchni uszczelnionych, powstających w procesie urbanizacji i rozwoju infrastruktury transportowej oraz	W skali kraju najważniejszym ilościowo i obszarowo czynnikiem ograniczającym retencję zlewni lokalnych jest regulowanie (prostowanie biegu) i pogłębianie małych rzek realizowane w ramach tzw. utrzymania wód oraz melioracje odwadniające (systemy rowów melioracyjnych pozbawione możliwości piętrzenia wody).

				zmianami w produkcji rolnej, a także nadmiernym przyspieszeniem odpływu wód ze zlewni i dolin rzek wskutek niewłaściwie prowadzonych melioracji rolnych	
PEP	Merytoryczna	15		Niedoinwestowanie gospodarki wodnej oraz niewłaściwe planowanie i realizacja inwestycji hydrotechnicznych oraz tzw. utrzymania wód skutkuje niezadawalającym stanem infrastruktury gospodarki wodnej, jak na przykład sztucznych zbiorników, oraz niską efektywnością systemu ochrony przeciwpowodziowej kraju oraz degradacją ekosystemów wodnych . Wyniki monitoringu stanu wód powierzchniowych z lat 2010-2015 wskazują, że	Niedoinwestowanie gospodarki wodnej jest problemem znacząco mniej istotnym niż <u>niewłaściwe planowanie i realizacja inwestycji hydrotechnicznych oraz tzw. utrzymania wód</u> , zwłaszcza rzek, co skutkuje marnotrawstwem na masową skalę środków publicznych, pogłębianiem problemu powodzi i suszy wskutek ograniczania retencyjności zlewni w krajobrazie rolno-leśnym oraz masową degradacją stanu ekosystemów oraz zasobów przyrodniczych rzek. Szacunkowe oceny wskazują, że w poprzednim cyklu realizacji Ramowej Dyrektywy Wodnej, tj. w latach 2010 - 2015, niewłaściwie zrealizowanymi

				zdecydowana większość jednolitych części wód powierzchniowych nim objętych nie osiąga stanu dobrego.	inwestycjami hydrotechnicznymi oraz tzw. utrzymaniem wód poważnie zdegradowano ekosystemy ok. 20 tys. km bieżących małych cieków ¹ .
PEP	Merytoryczna	21	Niespójne (wewnętrznie sprzeczne) dane w tabeli Cel 3, wymagające weryfikacji.		W pkt. 8 tabeli przypuszczalnie chodzi o stan ekologiczny, co sugeruje pkt. 7 odnoszący się do stanu chemicznego wód. Zakładając, że pkt. 8 rzeczywiście odnosi się do stanu ekologicznego JCWP rzecznych, wówczas podany w tym punkcie udział rzek w stanie dobrym (10,9%) jest sprzeczny z danymi przedstawionymi w pkt. 6, które wskazują na znacznie lepszy stan rzek niż przedstawiony w pkt. 8 (można się domyślać, że pkt. 6 obrazuje stan/potencjał wypadkowy, tj. wymaganą przez RDW ocenę stanu wód powierzchniowych uwzględniającą stan/potencjał chemiczny oraz stan/potencjał ekologiczny).
PEP	Merytoryczna	21	Uzupełnienie akapitu o ważną przyczynę rosnącego ryzyka powodzi	Jednocześnie, we wszystkich częściach kraju wzrosło ryzyko wystąpienia powodzi, co związane jest z	W skali kraju najważniejszym ilościowo i obszarowo czynnikiem ograniczającym retencję zlewni lokalnych jest regulowanie (prostowanie

				niewystarczającą zdolnością retencyjną naturalnych i sztucznych zbiorników, wzrostem udziału powierzchni nieprzepuszczalnych, szczególnie w miastach, nadmiernym odpływem wód z małych zlewni wskutek niewłaściwie przeprowadzonych regulacji i utrzymania rzek, ograniczania naturalnych terenów zalewowych oraz powszechnym brakiem urządzeń piętrzących wodę w systemach rowów melioracyjnych.	biegu) i pogłębianie małych rzek realizowane w ramach tzw. utrzymania wód oraz melioracje odwadniające (systemy rowów melioracyjnych pozbawione możliwości piętrzenia wody).
PEP	Redakcyjna	36	Niejasne sformułowanie	Jednocześnie, niekorzystne zmiany warunków hydrologicznych na Wiśle poniżej stopnia wodnego we Włocławku zagrażają awariom podziemnym sieci infrastruktury technicznej.	Zdanie nielogicznie sformułowane (zmiany warunków hydrologicznych zagrażają awariom?), wymaga również niezbędnie doprecyzowania, o jaką infrastrukturę chodzi i jaki jest charakter zagrożeń.
PEP	Merytoryczna	39	Sprostowanie nieścisłości	Polska posiada duży potencjał w ograniczaniu	Łączny potencjał wymienionych w pierwotnej wersji sposobów

				<p>koncentracji GC w powietrzu przede wszystkim poprzez zmianę obecnego misku energetycznego opartego na węglu i rozwój opłacalnych ekonomicznie i przyjaznych środowisku odnawialnych źródeł energii, oraz, uzupełniająco, działania wspierające pochłanianie CO2 z atmosfery, m.in.: wykorzystanie potencjału lasów, zachowanie i odbudowę terenów podmokłych, sekwestrację węgla w glebie.</p>	<p>ograniczania i bilansowania emisji GC jest dalece niewystarczający do wypełnienia przez Polskę międzynarodowych zobowiązań klimatycznych. W tym celu niezbędne będzie stopniowe odejście od spalania węgla, a więc wyeliminowanie głównego źródła emisji CO2. Odejście od węgla jest nieuniknione również ze względów ekonomicznych i społecznych, ponieważ energetyka węglowa jest już teraz cenowo niekonkurencyjna wobec OZE i generuje ogromne koszty zewnętrzne, przede wszystkim w obszarze zdrowia publicznego. Wobec dynamicznie zmieniającej się sytuacji na rynku źródeł energii średniookresowa strategia jaką jest PEP nie powinna wskazywać na konkretne kategorie OZE, ponieważ w krótkim czasie zastosowanie np. geotermii może okazać się ekonomicznie nieuzasadnione wobec oczekiwanego dalszego spadku cen fotowoltaiki czy pomp ciepła. Wskazywanie na</p>
--	--	--	--	--	--

					hydroenergetykę i spalanie biomasy leśnej jest również błędne ze względu duży niekorzystny wpływ tych rodzajów OZE na stan ekosystemów, siedlisk i różnorodności biologicznej a także emisje metanu ze zbiorników zaporowych i poważne wątpliwości środowisk naukowych co do wpływu spalania biomasy leśnej na klimat. ⁱⁱ
PEP	Merytoryczna	40	Doprecyzowanie opisu problemu rosnącej konkurencji o zasoby naturalne w kontekście wody	Jako bardzo wysokie określono zagrożenie deficytem wody w województwie łódzkim, zwłaszcza w strefach o dużych potrzebach rozwoju i niskiej retencyjności, gdzie niekorzystne zmiany warunków hydrologicznych w postaci leja depresyjnego kopalni odkrywkowej powodują wysychanie studni, degradację szaty roślinnej, utratę bioróżnorodności, zanikanie rzek i cieków	Skuteczna realizacja celów Polityki Ekologicznej Państwa jest kluczowa dla przyszłego potencjału rozwojowego Polski, dlatego ważne jest zapewnienie spójności z nią innych polityk państwa, np. polityki transportowej czy energetycznej, tak by działania podejmowane w obszarach transportu bądź energetyki nie niweczyły wysiłków podejmowanych w ramach realizacji PEP. Z tego powodu istotne jest klarowne zidentyfikowanie w PEP elementów i działań w ramach innych polityk państwa, które

				<p>oraz straty w sektorze rolnym. Presję na zasoby wodne kraju mogą zwiększać niektóre planowane obecnie przedsięwzięcia, takie jak nowe kopalnie odkrywkowe węgla brunatnego w Wielkopolsce czy plany dotyczące rozwoju żeglugi śródlądowej, wiążące się z przekształcaniem Wisły w kaskadę zbiorników zaporowych oraz budową szeregu stopni wodnych na Odrze, co spowoduje utratę zdolności tych rzek do samooczyszczania i w konsekwencji ograniczenie dostępu ludności do czystej wody pitnej, a także utratę różnorodności biologicznej i zubożenie dziedzictwa</p>	<p>stoją w sprzeczności z celami PEP, dzięki czemu możliwe będzie poszukiwanie dla nich alternatyw dających się pogodzić z PEP.</p>
--	--	--	--	---	---

				przyrodniczego poprzez całkowite lub częściowe zniszczenie licznych chronionych i cennych przyrodniczo terenów.	
PEP	Merytoryczna	42	Doprecyzowanie opisu problemu rosnącej presji na ekosystemy w kontekście wody	Zagrożone degradacją cennych zasobów przyrodniczych są w szczególności tereny województwa opolskiego, lubelskiego, świętokrzyskiego oraz poddawane presji ze strony przemysłu wydobywczego, infrastruktury i urbanizacji tereny województwa dolnośląskiego. W skali całego kraju zagrożenie dotyczy obszarów wodno-błotnych, niezwykle istotnych z punktu widzenia retencjonowania wody oraz zapobiegania powodziom i łagodzenia skutków suszy, które od wielu	Zachowanie różnorodności biologicznej jest istotnie bardzo ważnym zadaniem państwa, a skuteczność realizacji tego zadania wpłynie znacząco na potencjał rozwojowy Polski. Jednocześnie tempo zachodzącej obecnie degradacji ekosystemów i utraty różnorodności biologicznej jest zatrważające, a zahamowanie tego trendu nie będzie zadaniem łatwym. Dlatego w PEP niezbędna jest precyzyjna identyfikacja źródeł presji na ekosystemy, która ułatwi zaplanowanie działań w tej dziedzinie oraz zapewnienie spójności innych polityk państwa z PEP.

				<p>lat ulegają systematycznej degradacji z powodu niewłaściwie realizowanych melioracji, osuszania i prac utrzymaniowych na rzekach i strumieniach. Pod rosnącą presją znajdują się również cenne ekosystemy związane z rzekami i zasiedlające je chronione gatunki ptaków, ryb i innych zwierząt wodnych. Obszary te zagrożone są degradacją wskutek realizowanych i planowanych działań regulacyjnych na rzekach, wpływu istniejących i planowanych zapór oraz generalnie planów dotyczących bardziej intensywnej eksploatacji rzek na potrzeby transportu czy hydroenergetyki.</p>	
--	--	--	--	--	--

PEP	Merytoryczna	44	Doprecyzowanie	Ponadto, dobrze zaplanowane obszary miejskie, zapewniające łatwy dostęp do naturalnych terenów zielonych, w tym zwłaszcza terenów nadrzecznych , oraz umożliwiające tworzenie zielonej i błękitnej infrastruktury miejskiej, mogą dawać korzyści dla zdrowia i jakości życia człowieka, także łagodzić odczuwalne przez mieszkańców miast skutki zmian klimatu.	Właściwe podejście do rzek w miastach będzie miało fundamentalne znaczenie dla dobrostanu mieszkańców. Nadrzeczne tereny w miastach oferują szerokie możliwości aktywnego wypoczynku, rekreacji, kontaktu z przyrodą oraz wytchnienia od wysokich temperatur w przypadku coraz bardziej dotkliwych fal upałów, dostępne dla wszystkich mieszkańców. Doliny rzek są również istotne jako obszary retencyjne oraz naturalne korytarze napowietrzające dla miast. Jako że większość dużych miast w Polsce położonych jest nad rzekami, PEP w kontekście zdrowia i dobrostanu mieszkańców powinna położyć szczególny nacisk na ochronę walorów przyrodniczych rzek w miastach.
PEP	Merytoryczna	46	Sprostowanie nieścisłości	Na znaczeniu zyska również transport szynowy.	Ujawnione do tej pory plany dotyczące rozwoju transportu wodnego są nie do pogodzenia z celami PEP dotyczącymi zachowania różnorodności biologicznej, ponieważ doprowadzą do utraty cennych

koalicja
ratujmy
rzeki

					<p>ekosystemów wskutek przekształceń i grodzenia rzek. Ich realizacja nie będzie miała istotnego znaczenia dla ograniczenia emisji gazów cieplarnianych ani dla poprawy jakości powietrza. Założenia MGMiŻS przewidują, że w przypadku pełnej realizacji tych planów, drogami wodnymi przewożone byłoby ok. 32 mln ton towarów rocznie, co stanowi mniej niż 2% wolumenu towarów przewożonych obecnie w transporcie drogowym. Wg. wyliczeń prof. Romana Żurka z PAN wdrożenie transportu wodnego pozwoliłoby ograniczyć emisje CO2 z transportu jedynie o ok. 1%, co wynika stąd, iż drogi wodne konkurowałyby raczej z koleją, a nie z transportem drogowym. Jednocześnie realizacja tych planów wiązałaby się z zaangażowaniem ogromnych środków finansowych, które nie trafiłyby do innych sektorów transportu, oferujących znacznie większy potencjał w zakresie poprawy jakości</p>
--	--	--	--	--	--

					powietrza czy ograniczenia emisji, takich jak elektromobilność i transport szynowy. Transport wodny umniejszyłby również potencjał rzek jako miejsc rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców, ze względu na emisje spalin, zanieczyszczeń i hałasu, znacznie ograniczając wartość tej kategorii usług ekosystemowych. Dlatego PEP nie powinna wskazywać na transport wodny jako jedno z rozwiązań problemu zanieczyszczeń powietrza czy emisji CO ₂ , tym bardziej, że w załączonej Diagnozie transport wodny jest zidentyfikowany jako jedno ze źródeł zanieczyszczeń emitowanych do powietrza (str. 12 PEP). ⁱⁱⁱ
PEP	Merytoryczna	47	Doprecyzowanie	Stworzenie zdrowych ekosystemów wodnych wymaga wizji systemowej, jako że stan tych ekosystemów jest ściśle powiązany z tym, w jaki sposób zarządza się zasobami lądowymi i wodnymi oraz z presją ze	W kontekście konieczności ograniczenia emisji gazów cieplarnianych warto mieć na uwadze fakt iż energetyka wodna należy, obok spalania biomasy leśnej, do najmniej przyjaznych środowisku odnawialnych źródeł energii. Ze względu na swoje poważne

				strony takich sektorów, jak rolnictwo, energetyka, w tym energetyka wodna , i transport.	negatywne oddziaływania środowiskowe, takie jak fragmentacja korytarzy ekologicznych, degradacja cennych siedlisk czy emisje metanu ze zbiorników zaporowych, hydroenergetyka nie powinna być traktowana jako czyste źródło energii, lecz raczej jako źródło presji na ekosystemy wodne. ^{iv v}
PEP	Merytoryczna	48	Uzupełnienie	Szansy na zapewnienie środków na ochronę środowiska należy upatrywać również w przewyżczeniu „pułapki słabości instytucjonalnej” poprzez położenie nacisku na poprawę efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska, w tym w szczególności usprawnienie systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska. Powyższe będzie wiązało się z podejmowaniem wysiłków na rzecz zwalczania szarej strefy	Skuteczna realizacja celów PEP będzie zależała od zapewnienia odpowiednich środków finansowych oraz – wobec skali wyzwań – również od poziomu spójności wydatków publicznych w innych obszarach z celami PEP. W dokumencie PEP powinno pojawić się pojęcie zgodności wydatków publicznych z celami zrównoważonego rozwoju (<i>sustainability proofing</i>), oznaczające testowanie wszystkich planowanych wydatków publicznych pod kątem ich zgodności z celami polityki ekologicznej i SDG, oraz zasada niewspierania środkami publicznymi działań i inwestycji

				<p>w gospodarce odpadami i nielegalnej eksploatacji kopalni, a także wzmocnienia Inspekcji Ochrony Środowiska. Kluczowe znaczenie dla realizacji inwestycji środowiskowych będzie miało również pełne wdrożenie reformy gospodarki wodnej.</p> <p>Wobec ograniczonej dostępności środków na realizację celów PEP istotne będzie zapewnienie spójności wydatków publicznych w innych obszarach z celami PEP (ang.: sustainability proofing) i wdrożenie zasady niewspierania środkami publicznymi działań i przedsięwzięć sprzecznych z celami PEP.</p>	<p>sprzecznych z polityką ekologiczną i oddalających realizację jej celów. Takie podejście pozwoli skuteczniej osiągnąć cele PEP pomimo kurczenia się dostępnych zasobów finansowych. Zaproponowane uzupełnienie można traktować jako dodanie finansowego wymiaru do zapisu o spójności polityk i włączeniu działań proekologicznych w główny nurt działalności państwa na str. 11 (tam jest mowa o ochronie różnorodności biologicznej, ale to samo podejście powinno obowiązywać dla wszystkich priorytetowych obszarów PEP).</p>
PEP	Merytoryczna	55	Rozwinięcie opisu wskaźnika	pojemność obiektów małej retencji wodnej (naturalnej i sztucznej)	Podkreślenia wymaga, że obiektami małej retencji są również zrenaturyzowane mokradła, oczka śródpolne, itp.

					Rozwijanie naturalnej małej retencji łączy potrzebę retencjonowania wody z ochrona bioróżnorodności. Natomiast retencja sztuczna, zwłaszcza sztuczne zbiorniki, powodują silną degradację bioróżnorodności związanej z rzekami.
PEP	Merytoryczna	55	Dodanie wskaźnika (mierzonego w dwóch jednostkach jednocześnie: ha i dam ³)	Powierzchnia odtworzonych naturalnych terenów zalewowych w dolinach dużych rzek i odzyskana retencja dolinowa	Zwiększenie retencyjności małych zlewni powinno być połączone z odtwarzaniem terenów zalewowych na rzekach głównych poprzez odsuwanie obwałowań, tak jak to zrealizowano nad Odrą w rejonie Domaszkowa - Tarchalic. Odtwarzanie terenów zalewowych jest jednym z elementów tworzenia tzw. zielonej infrastruktury rekomendowanej Polsce przez KE w raporcie podsumowującym wdrażania w naszym kraju wspólnotowej polityki środowiskowej (KE, 2016) ^{vi} .
			Rozwinięcie opisu celu szczegółowego	Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i	Cele społeczne dotyczące gospodarowania wodami nie mogą być osiągnięte w oderwaniu od działań na rzecz osiągnięcia środowiskowych celów

				gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu ilościowego, chemicznego i ekologicznego wód	gospodarowania wodami. Cel społeczny (zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki) i cel środowiskowy (dobry stan wód w rozumieniu RDW) powinny być ze sobą ściśle powiązane w sposób zapewniający efekt synergii. ^{vii}
PEP	Merytoryczna	55	Dobre przykłady z województw – dodanie przykładu odsunięcia obwałowań rzeki dla celów odtworzenia naturalnej retencji	Woj. dolnośląskie „Odsunięcia obwałowań Odry dla celów odtworzenia naturalnej retencji i poprawy stanu chronionych siedlisk przyrodniczych” (opis projektu dostarczymy na życzenie Ministerstwa Środowiska)	Pierwszy w Polsce przypadek działania coraz szerzej stosowanego w innych krajach, nakierowanego na poprawę efektywności zarządzania ryzykiem powodziowym połączoną z poprawą stanu środowiska przyrodniczego.
PEP	Merytoryczna	74	Usunięcie z listy dobrych przykładów inwestycji o nazwie „Rewitalizacja systemu wodnego kanału Wieprz – Krzna”		Jest to inwestycja bardzo kontrowersyjna, kosztowna i negatywnie oddziałująca na środowisko. Znacznie korzystniejszym rozwiązaniem (pod względem ekonomicznym i środowiskowym) byłoby wyłączenie kanału Wieprz – Krzna z użytkowania i renaturalizacja zaburzonych przez kanał warunków hydrologicznych

PEP	Merytoryczna	100	Wprowadzenie zielonej i niebieskiej infrastruktury w miejsce budowy zbiorników wielofunkcyjnych z powodu braku ekonomicznego uzasadnienia dla tych ostatnich	53. Rozwój infrastruktury przeciwpowodziowej w oparciu o inwestycje o wysokim stopniu skuteczności i racjonalności ekonomicznej oraz odpowiednie planowanie przestrzenne, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań opartych na współpracy z naturą (nature based solutions) oraz zielonej i niebieskiej infrastruktury.	Obecny stan wiedzy naukowej wskazuje, że największą skutecznością i racjonalnością ekonomiczną charakteryzują się rozwiązania oparte na planowaniu przestrzennym oraz tworzeniu zielonej i niebieskiej infrastruktury współpracującej z naturalnymi zjawiskami i cyklami przyrodniczymi. Wobec ograniczonej dostępności środków finansowych te rozwiązania powinny być priorytetem, ponieważ pozwalają osiągnąć wyższy poziom bezpieczeństwa powodziowego mniejszym kosztem. ^{viii}
Załącznik 3	Merytoryczna	1	Konieczność zastosowania szerszego podejścia w projekcie strategicznym Woda dla rolnictwa	Projekt strategiczny nadmiernie skupia się na kwestiach melioracji, nie mówi o niezbędnej zmianie dotychczasowych praktyk w tym obszarze, które są częścią problemu, oraz nie odnosi się do dostępnej wiedzy naukowej nt. wpływu zmian klimatu i gospodarki wodnej w jej	W obecnie proponowanym kształcie, który skupia się tylko na jednym aspekcie problemu i nie odnosi się do szkodliwego wpływu niektórych praktyk melioracyjnych na dostępność wody dla rolnictwa, projekt strategiczny nie osiągnie zakładanych celów.

				<p>dotychczasowym kształcie na dostępność wody dla rolnictwa. Dlatego wymaga głębokich zmian, które pozwolą wyeliminować praktyki kontrproduktywne i szkodliwe dla bioróżnorodności. Działania w ramach projektu powinny zostać zaplanowane w oparciu o wiedzę naukową, dokładną diagnozę problemu i z większym uwzględnieniem nature-based solutions.</p>	
--	--	--	--	--	--

Opracowania cytowane w uzasadnieniu uwag

- i Jabłońska E., Nawrocki P., Pawlaczyk P., Podsumowanie i interpretacja wyników raportu Inwentaryzacja oraz ocena skutków przyrodniczych ingerujących w hydromorfologię rzek prac 'utrzymaniu' wykonanych na ciekach województw łódzkiego, podkarpackiego, podlaskiego, małopolskiego, mazowieckiego, opolskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego, zachodniopomorskiego w latach 2010-2012, https://www.wwf.pl/sites/default/files/2017-07/Prace%20utrzymaniu%20na%20rzekach-%20podsumowanie%20raportu%20WWF%202014.02.28_0.pdf
- ii Brack, D., Wood Is Not a Carbon-Neutral Energy Source, <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/wood-not-carbon-neutral-energy-source>
- iii Szczegółowa krytyka ekonomicznej zasadności rozwoju dróg wodnych zawarta jest w uzasadnieniu stanowiska organizacji przyrodniczych, naukowców i samorządów z czerwca 2016 r., pt. Kosztowna iluzja żeglugi śródlądowej na polskich wodach, http://eko.org.pl/index_trendy.php?dzial=2&kat=17&art=1708
- iv Wpływ małych elektrowni wodnych na stan ekologiczny rzek został zbadany na przykładzie rzek w Macedonii: Ecological integrity assessment of four rivers in Macedonia affected by derivation hydropower schemes based on aquatic macroinvertebrates <https://bankwatch.org/publication/ecological-integrity-assessment-of-four-rivers-in-macedonia-affected-by-derivation-hydropower-schemes-based-on-aquatic-macroinvertebrates>
- v Wehrli, B., Renewable but not carbon free, <https://www.nature.com/articles/ngeo1226>
- vi Przegląd wdrażania polityki ochrony środowiska w UE, http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/factsheet_pl_pl.pdf
- vii Aktualny stan wiedzy nt. skutecznego łączenia tych dwóch celów, tj. zapewnienia dostępności czystej wody dla społeczeństwa i poprawy jakości ekosystemów, omawia ostatni raport Unesco nt. wody, zatytułowany *Nature-based solutions for water*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002614/261424e.pdf>
- viii http://ec.europa.eu/environment/water/flood_risk/pdf/Better%20Environmental%20Options%20for%20Flood%20risk%20management%20ANNEXE.pdf